

ישיבה חג"ח - 8.12.64

הודעת הממשלה על מיזוג עדות

הודעת הממשלה על מיזוג עדות

היו"ר י. ברזילי :

אנו עוברים לסעיף ב' בסדר-היום:

הודעת הממשלה על מיזוג עדות.

אדוני ראש הממשלה, בבקשה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת.

ראש הממשלה ל. אשכול:

הייתי מכנה את דברי בשם "המצב

החברתי", אבל מקובל כבר לדבר על נושא זה כעל מיזוג עדות.

עם קום המדינה היינו כאן בארץ קצת

יותר מששים ריבוא. מאז קלטנו בערך כפליים כמספר הזה עולים מכל יבשות

הבל, דוברי עשרות שפות, הניכי תרבויות שונות בדרגי התפתחות שונים

ומשונים. גם כיום רק כשמונים אהוד מיועי קרוא וכתוב בארץ קוריאם וכותבים

עברית. אחוז קטן יותר יודע ומסבר עברית כשפה יחידה או ראשונה. הפער

התרבותי משתרע מאנפאלאבחים ועד לבחירי המדע והתרבות שלנו, למן ממציאי

מכשירים טכניים מורכבים ואמצאות מדעיות אחרות ועד לאלה שרכשו בארץ

הרגלים ראשונים בשימוש באביזרי הציביליזציה.

הנושא של הדיון הזה הוא אפוא

המצב החברתי במדינה על רקע של קליטת עליה גדולה ורבת אנפין. הייתי רוצה

שנקבל מושג כולל על מה שנעשה בשטח זה, ועוד יותר על מה שמעון עשיה.

נגשנו לעצב עם ולבנות מדינה בקפיצת דרך. לא פעם היה עלינו להעביר ציבורי

אנשים ומשפחות לא רק ממקום למקום אלא ממש מחקופה לחקופה, מחרבות לחרבות,

ממסטר למסטר.

ישיבה תי"ח - 8.12.64
הודעת הממשלה על מיזוג עדות
ל. אשכול

אין מעשה יחיד המגלם את קפיצת הדרך הזאת.

החוליות הדבוקות והשלובות זו בזו הן: חינת, שיכון, פיתוח, התיישבות הקלאית, בריאות, הווי, שילוב חברתי ומדיני - כל אלה מכתיבים את הקצב של "קפיצת דרך" שלנו. אין אנו יכולים לצפות, כנראה, לפתרון כולל מתוך הבקעת דרך, מתוך ברק-תרו בלע"ז, בשטח אחד בלתי לא למעשה יחיד אנו נקראים אלא לחלובת דאגות ופחרונות לדאגות, כמובן, ומעשים של חידוש, בלי שיבולע לערכים קיימים לענין עצמו מחמת הקפיצה הפתאומית. כל זה שווי, שזור וארוג למסכת אחת.

על ישוב כל כ-650,000 יהודים שהיו בארץ

בקום המדינה, כפי שאמרתי, נוספו עד היום כמיליון וחצי יהודים, החלק המכריע מזה עלה מארבע כנפות אפ"ל הארץ. כל מה שנעשה בארץ מקום המדינה, נעשה מכוח העליה הזאת ומסביבה, כי עד קום המדינה היינו 650,000 יהודים ואם היום אנחנו שנים ורבע מיליון יהודים, הרי העולים החדשים האלה הם שבנו את המדינה בגופם. ההתיישבות החדשה מאז קום המדינה, העירוניים והכפרים גם יחד, היא התיישבות של עולים חדשים; הוא הדין בהרחבת ממדיהם ואוכלוסייתם של הישובים הקיימים. גם הם נבנו על ידי עולים חדשים.

העברת המוני יהודים ממקומותיהם לכאן לא היתה

מלאכת טראנספורטאציה, גם לא יכולה להיות רק מלאכת טראנספורטאציה, על כל הספול המסובך שהדבר מחייב בכל חלקי הצמח, בשורשיו ובענפיו.

נעקרו קהילות שלמות, שבטים שלמים, בתי-אב

ומשפחות, ונסענום חדש במולדת. הקימונו קהילות חדשות לנחמנו על הקהילות שנעקרו מגוף העם בשנות השואה. הדבר חייב מטאפורפוזה של ציבור ומטאמופוזו של בני אדם. כשם שנבנית כאן קהילה שחיה את חייה בשולי חברה זרה ובסדקיה כן נוצר¹⁸² אדם בונה המפרנס את המדינה הזאת על חורבותיו של איש ביניים,

ישיבת תי"ח - 8.12.64
הודעת הממשלה על מיזוג ערוח
ל. אשכול

"איש אוויר" המפורסם, מן הגשו ומן ה"מלח" המנותק מאדמה ארץ מושבו, אמרתי "נבנה על חורבותיו!", אבל בעצם גם מכות המשכיותם של ערכי הרבות ושל כוחות חיות יהודיים שהביאו אתם. שרידי קהילות בעולם הביאו איתם ערכי הרבות במובן הרחב ביותר, מכלול יחסים בין אדם למברו ובין אדם לקהילתו. העולים הביאו את ההווי, אפשר לומר "שולחן ערוך" או "אורח חיים" בכל המובנים, כפי שנתגבש במשך עשרות ומאות בשנים; דבר זה חייב אותנו להמנע מלשכור דפוסים היסטוריים מרוב להיטות של מיזוג, לפני שנוצרו דפוסים חדשים.

חלקה הגדול של העליה הלך להקים ערים חדשות -

אם אנני טועה - כ-28 או קרוב ל-30 ערים חדשות - ולמלא את הקיימות. כאן נמצא את המאות האלפים, כשהם פזורים בערים ועיירות האלה שהזכרתי. ננקוט רק דוגמא אחת: בשווה נגדנו את באר-שבע ואת גידולה הכבדי; מעיירת מרכז זעירה לבדויים שהתפתחה לכרך מרכזי בנגב המתאכלס; באר-שבע שמנתה, אם אינני טועה, כ-60 אלף איש כבר לפני שנה - עכשיו בוודאי יותר - גדלה פי שבעה ויותר בסך ארבע-עשרה שנה.

אזכור, כי לפני שנים, לפני היות זרם

העליה גדול, נהגתי לומר באספות פועלים עירוניים ותיקים: "הנה ימים באים ובין כל השנים מכס ישב איש שלישי חדש מהעולים החדשים". עתה יושב הוותיק האחד בין שני חדשים, אם לא למעלה מזה. התעטוקה היא אחת הסולמות ביותר לקידום חברתי של העולים. ערכו של מסלול ההתקדמות הזה עולה עם המעבר מעבודות דחק למקצועות יצרניים. עוד רק לפני כשבע שנים הועסקו בפעם כגלש מפועלי עיירות הפיתוח או ערי הפיתוח בעבודות יזומות וכבר לפני שלוש שנים פחות מ-5%. ואולי כיום אף זה לא. קשה למדוד את המצב כיום אפילו באחוזים בודדים. במקביל חל המעבר מעבודה בלתי מקצועית למקצועית, מעבודות עראי לעבודות קבע. רבין מן העובדים הבלתי מאומנים מלפני כמה שנים הם כיום מנהלי ענפים, אם לא למעלה מזה.

על כל פועל העשייה שהיה בארץ עד קום המדינה נוספו עוד שני עולים חדשים בתעשייה. אני מפנה את השומה לבכם לעובדה מאלפת, שכמחצית מ-50 אלף חברים בוועדי עובדים ובוועדי פועלים הם עולים חדשים וחלק ניכר מהם מארצות אסיה ואפריקה. בערי הפיתוח בעיקר, גוברת שתפוחם של העולים בנשיאה באחריות במוסדות ההסתדרות המקומיים.

בוודאי, עוד יש מה לעשות, ואולי לעשות הרבה, בשטחים אלה. בדרך הטבע, חודשים עולים חדשים, תחילה יחסית, יותר לקבוצות תעסוקה מעושות גמול ולדרגים נמוכים בחוץ הקבוצות. איננו היחידים בעולם שנתנסינו בקליטה של עולים חדשים. כך היה גם בארצות הגירה אחרות, עם כל ההבדל, כמובן בין יהודי ששב למולדתו לבין יהודים שנסעו בזמנו לארוצה הברית. הגורמים לכך היו בעיקר פערים בהשכלה ובידע טכני ואחר, לפעמים - פערים בהשכלה פורמלית, הבדלים בערכן הממשי של העודתה פורמליות מארצות שאונות, וכתוצאה מזה גם משפטים קדומים לא מוצדקים גם לגבי מקצועות שביחס אליהם אין הבדל. עלינו להחזיק טובה לקבוצה של סטודנטים בצפון אמריקה דווקא, שביקשה ללמוד את הביעה ולאחר שלמדה אותה וחקרה לא ביקשה פורקן ברגשות ובטענות של קיפוח אלא יצאה בהכרזה חמורה מאוד באומדה, כי יהדות צפון אמריקה באה לארץ, כפי שהם קוראים "ערדפת ראש", זאת אומרת שהאינטלגנציה לא באה אתה, כלומר, בלי אותם אנשים שתפסו מקום כבד בקרב אחיהם בחוץ-לארץ אבל העדיפו שלא לעלות לישראל, והם באו בלעדם והם בעצמם היו צריכים לספס בסולם המקצועות.

ודרך אגב, אני שמח לבשר שקבוצה גדולה של סטודנטים כאלה, מכין רבים, שנשארו בצרפת, כבר עלתה לארץ בשנה זו, ורבים עוד יבואו, במאמצים של הסוכנות היהודית ובעזרת הממשלה - ועדו היד נטויה. דומני שאפשר כבר עכשיו למנות את המאה הראשונה, ונדמה לי שאפשר לקוות למאות סטודנטים בשנה הראשונה, השניה או השלישית של לימודיהם, אשר עוברים לארץ,

כפי שאמרתי, הודות למאמצים שאנחנו עושים, וכל אחד מבין שהכוונה לא רק
לכתיבת מכתבים והזמנות אדיבות.

גורמים מעכבים אחרים הם הסטראוטיפים

הפסיכולוגים שנוצרו לגבי עדות, ואפילו סטראוטיפים חיוביים, כלומר דעות
קדומות, ואפילו חיוביות, המשבצות את האיש מראש באיזה יחס מוקדם
המכשול הצפון בגישה סטראוטיפית חיובית
לאיזו קבוצה עולים טעון קצת הסבר. הנה יש, למשל, עדות, יוצאי ארץ אחת
שהגרו לא לישראל כי אם לאירופה ומצליחים שם בבחי הספר ינחר מאשר אצלנו.
זה דבר טענין מאוד, ואם זה אמת ונכון, אבל זו האינפורמציה שיש לי.

פנהם בגין:
חנועה החרוה

צריך לפנות ועדת חקירה כדי לבדוק האמת.

נדעון בן-ישראל:
מפא"י

האם יש להבין מכך שחרות שינתה עמדתה

בדבר מינוי ועדת חקירה?

ראש הממשלה ל. אשכול:

טוב.

מחגנבת המחשבה שמא נובע הדבר מכך, ששם

נדרש מהם - באופן טבעי, באופן אבסורמטי - מאמץ, נדרשה יוזמה ואמביציה
קהדבר מוטל עליהם בעצמם. אין ממי לתבוע ואין צפיה לשפוח מלמעלה, כמו אצלנו.
והדבר טבעי במידה מסויימת: יש מדינה יהודית, יש ממשלה, יש חברה, יש
אמצעים מהחוק, אבל כאשר אדם נתון לעצמו, פנים אל פנים עם המציאות, עם
פנים אל הקיר, או יותר נכון: עם הגב אל הקיר, וחייב לגלות כל יכולתו,
כנראה שהוא מגלה אז יותר מאשר כשאפשר להתמקם בטענות ובחבישת. ובכל
אופן, יש לציין את הקידום בחעסוקה ואת העלייה ההדרגתית ברמה הכלכלית.
בריכוזי עולים מן הצפון ועד הדרום, כבר

ניכרת גם ראשית צמיחה אורגאנית אמיתית של עילית מנהיגות מקומית. שרשיה נעוצים
במקום ושחוג ראייתה אינו מצומצם רק בתחומי ישוב או עדה. בכמה דרכים למדו
בני עילית זו את תורת המיזוג ואת תורת האחריות הציבורית לזולת. יש בהם ששירתו

בצה"ל ועלו לדרגות סמלים וקצינים, ויש מהם שהתקדמותם חלה בנתיבי ההוראה או הפעילות המקצועית.

אפשר להעלות דמות מקובצת של איש העילית -

כדוגמא - של נציג מקומי, ששורשיו נעוצים במקום עצמו ובכל זאת אין חוג ראייתו מצומצם בחוטי ישוב אחד. הנה, למשל, ניקח דוגמא, מורה - ולפני איש חי שלא אקרא בשמו ^ל שהגיע לבאן בנעוריו, בעל השכלה תיכונית או קצת יותר, והיה שותף ללבטי הישוב החדש מימי היותו מעברה. תוך כמה שנים של פעילות חינוכית ניצל אפשרויות להשתלם, היה למורה מוסמך ולמנהל בית ספר יסודי, ואף על-יסודי, ומכאן נקרא לפעילות ציבורית. כאשר איש כזה הוא ראש מועצה, הרי הוא ממש איש המקום - בן המקום, "ניטיב", יליד, מסלע ומזית השדה הוא. איש הקולט עלייה שאיננו מאשי - אתם ודאי מכירים את הביטוי הזה - "כשבאתי", ביטוי שהשתמשו בו הותיקים לפני המלחמה, כאשר היינו עולים, "כשבאתי היתה קדחת", "כשבאתי היה כינין וביצות", או אם אתם רוצים - היתה קדחת ולא היה כינין. איש שלבטי ראשונים שלו אחוזים ודבוקים במקום מושבו ממש, ואפילו בביצות שהיו לפני עשרות שנים במקומות שהעולים החדשים אינם יודעים הולדותיהם אפילו. איש כזה חייב היה, לא פחות מחלוצים ראשונים, להיאבק עם שממה, אולי כשינוי אחד: פחות שממה פיסית ויותר שממה חברתית. כשהוא מייצג ישובו - משנתו ערוכה על פיו ומטענו הרעיוני ברור. גם הביעותיו ברורות ונובעות ישר מהמעייין. אין לו שום בעיות של גשר-דברות עם הותקים ממנו. צמיחה טבעית כזאת של עילית מנהיגה, מתקנת מאליה את האיזון העדתי בעמדות המפתח. לגבי העולה החדש מארצות אירופה המגע למקום, המציאות של "פרנס הקהל", שעלה מארצות אסיה ואפריקה, היא דבר טבעי ומובן מאליו. הוא הותיק הוא הקולט.

כך משתלבים עולי גולה בשרשרת החלוצים

שבנו אח הארץ מאז היות תנועת ההיאחזות וההתיישבות הציונית, שרשרת העלייה הקולטת עלייה. הוא אשר תמיד אמרנו: כל עולה מביא בציקלוננו ובתרמילו תעסוקה^{1/2} בשביל עוד עולה או בשביל שני עולים חדשים.

ישיבה חי"ח - 8.12.64
כודעת הממשלה על מיזוג ערוח
ל. אשכול

גולת הכותרת של פועלה של העלייה החדשה

היא ההתיישבות החדשה החקלאית, שהינה בעיקר התיישבות של עולים בעשור זה. אינני רוצה לקפח אף בזה את התיישבותם של בנינו ובנותינו הצברים, בני הקיבוצים, הקבוצות והמושבים, אבל בעיקר היתה זו התיישבות המונית, התיישבות של הוד מעלהו העם היהודי בהמוניו, כאשר הגיע לארץ לאחר השואה ועם קום המדינה.

התרומה שתרמו וחורמים לקיום המדינה, בגופם

ממש, האנשים, הנשים והטף שבאו לכאן ברובם בלי הכנת הגוף ובלי הכשרת הנפש, בלי לשנות חריש של תנועה מדינית מאורגנת ושל חלוציות ושל חלוציות אידאית מודרכת - אם כי אני יודע שהיו כמה ארצות עם ראשית תנועות חלוציות, אבל אני מדבר על מאות אלפים רבים - תרומה זו אין לה שיעור, אין ערוך לה. מכח התמורה ההסטורית שנתחוללה בחיי עם ישראל, הם נשאו - אוביקטיבית - בתוכם, על גבם ואחם את המטען ההגשמה החלוצית. הם נעשו כאן חלוצים-כובשים. הם למדו לאהוב את הארץ הזאת, לחונן עפרותיה ולגונן על אדמתה. הם מטלאים את חללה הסומם של המדינה בהר ובגיא, הם נכונים לכיבושים חדשים, להפרכת שממות שנוחרו ושייהפכו לגן פורה בעזרת מי תהום, מי המוביל, ובבוא היום - בעזרת מי ים ממותקים. הם סיגלו לעצמם בסאמץ גדול את יצירתנו החברתית השיתופית על צורותיה, ובעיקר בדמותו של המושב, אבל גם תמצאו אצלם, את הדור השני, את הצעירים, תמצאו אותם גם בקבוץ.

רכישת הנכסים ויצירתם, סיגול המבנה החברתי גרר עמו
סיגול ערכים בהרגשה שותפות. בני מושבי עולים רואים עת עצמם - ופועלים
הם כבני מושבים ותיקים בכל דבר.

אזכיר כאן תופעה אחת הבאה ללמד על הכלל: הנסיה
הגוברת של בני מושבי עולים, המחגיגים לצה"ל, לנהוג חבריהם בני המושבים
הותיקים ולהתייבב ליחידות המחייבות מידה גדולה יותר של חלוציות ומסירות
נפש, כגון: צנחנים; וכמובן התופעה השניה שישנם כבר כיום ארגוני בני
המושבים הללו המחכים להקמת ישובים חדשים כאשר הינתן סיפח המים
הנוספת לשטחי הקרקע שישנם. מכל תחינות עומדים הם בתביעות הרמה הגבוהה
הנדרשת מהם במפעלים הללו.

כשאני מדבר על החמורה שחלה בבני אדם ביישובי העולים,
גם כאן עומדות לפני דמויות חיות. הנה, בקווים כללים במקצת, דמות אחת.
נקרא לו בשם ראובן. ראובן היה בעל מלאכה קטנה בעירה זעירה בצפון פרס.
עלה לפני כ-12 שנה. בקושי ידע את מלאכתו שלו וכמעט אנאלפבית, לפחות
בעברית. אם היו לו שורשים בחישראל, לא היו לו שורשים בדעת ישראל. הוא
עלה עם משפחה גדולה, קרובים וקרובי קרובים, מה שוקראים בלע"ז - "חמולה".

ראשית דרכו היתה מעברת פחונים באחד האיזורים החמים
ביותר בארץ. אתם זוכרים את מעברת הפחונים המכסיפיים לעין השמש בסביבת
טבריה, במדרוני הרי כנרת, פחונים מפח אלומיניום שהשגנו ברכים שונות.
שנתיים התפרנס בעובדות דחק ונשאר בעצם אכסטריסוריאלי גם בשטח וגם
במובן חברתי, בארצו ובאיזורו. הוא היה מובדל, הוא היה מופרש.
לא הכה שורשים כאן. נחתקו השורשים ונשברו המסגרות שהיה רגיל בהם במקומו.
סרה אמנם אימת ראש-השבט, אם לטובה או לרעה עדיין איננו יודעים, יבואו
ודאי סוציולוגים ויקבעו,, יודע אני כי הם חוקרים בדבר, ונכלל פחד השוטר

והז' נדרים, וזה ודאי טוב. אפשר לומר שמעשהו הישראלי הראשון היה לימוד - כל זה היה בעבר ואני מרשה לעצמי להזכיר - תורת ההתפרקות, הצעקה ושכירת השמשות מתוך מתיחות עצבים, מתוך רוגז, מתוך חוסר סיפוק.

כעבור שנתיים באה אליו פנייה מתנועת המושבים להצטרף לגרעין העולה להתישבות. לא ברור אם הבין בדיוק למה מתכוונים - הזדמן לי לא אחת להיות אחד השליחים במקומות הללו כדי להסביר לאנשים מה זאת הליכה למושבים ומה הם חיי מושבים - אבל ברור שידע שהמעברה אינה טובה. כעבור שנה כבר אנו מוצאים אותו במושב בחבל ההתישבות. מושב זה, בראשיתו, אודה ולא אבוש לא היה טוב, לא היה נוח בהרבה מן המעברה. המתישבים שוכנו בצריפונים, בבלוקונים המשמשים כיום במשקים הללו לאיסוס. אבל אז היה זה פאר המעשים שעשינו. השתוללות הרצח של הפדאיון היחה בעיצומה, אבל שני צברים נשחנו מיד - חיכו להם שם במקום מדריכים חקלאיים וחקיקים והעבודה שהתחילו לעסוק בה, אפילו כשהועסקו כשכירים, לבניית בחים לעצמם, היתה בשבילם כבר עבודה יוצרת. עברו חודשים עד שהבין ראובן והבינו חבריו, שאין זו מעברה חדשה ושהבית שהוא בונה מיועד לו.

תחילה, בתקופת המעבר ביקש לעצמו מפלט בדרכים לא כל כך חיוביות. היו קשיים אפילו בשיגור השמירה. היו קשיים להכניס אנשים אלה למסגרת של סדר וארגון ולתודעה שכל אחד חייב להקדיש לילות לשמירה וביום לעבוד. כשהובאו למקום עוד כמה משפחות, מאיזור גיאוגרפי סמוך בחוץ לארץ, צמחה יריבות המלווה קטנת. כשהוקמו מוסדות במקום קיבלה היריבות צביון "פוליטי" יותר - ויכוח על עמדות בוועד ועל נוסחי תפילה. אבל לאט לאט ובהדרגה צפו ניצני הבנה. מעט העבודה היוצרת, מעט הבניה שהיא בנין העתיד לעצמם ולבניהם אחריהם עשו את שלהם. אין זאת כי אספה אמא אדמה בנים אלה אל חיקה ומן האדמה החלו יונקים כוחות חדשים. רגליו של אניאס נחו על הקרקע והחלה צמיחה חדשה וצמרת חדשה לגזע זה.

כעבור שנה, נכנסו ראובן וחבריו - אני מדבר על

שם אחד אבל הכוונה לשם כולל - לבתיאם החדשים שידעו אך בקושי להשתמש בהם. הם התחילו כעובדים שכירים של המוסד המתיישב בחלקות הכפר עצמו ועדיין לא תפשו שאלה יהיו חלקותיהם שלהם; אבל למדו זריעה מה היא, עשוב מהו, קלטור מה, קציר ואסיף, קטיף, בציר, אריית תאנים וגדירת חרובים מה הם. פתאום גילו שהם מגדלים משהו והם עוסקים במשהו שאפשר להתפרנס בו, ובכבוד. אפשר להאכיל את המשפחה ואפשר גם למכור. את עיקרון העד והעודף במשמעו האלמנטרי ביותר גילה ראובן בשלב זה באורח עצמאי תוך שנה-שנתיים ראשונות.

הוא גילה על נקלה את ההפרש בין ערך התוצרת שהוא מגדל

לבין שכר העבודה שהוא מקבל. הוא גילה שהוא מנוצל, שאינו מקבל את מלוא התמורה בעד עבודתו. הוא בא בשאלות חמורות אלה אל האחראים לחבל ההתישבות הזה. הוא לא ידע שהם, אנשי חבל ההתישבות, מחכים לרגע זה ויתעורר היידע ויתעוררו האינסטינקטים האלה; שיהיה - שירגיש עצמו אדון לעצמו ותובת את חמורת עבודתו. והנה קיבל ראובן לפיבוד עצמאי חלק מן החלקה מיועדת לו - 5 דונם בליזוי אזהרה, שישמע היטב לעצותיהם של המדריכים. תחילה סבור היה ראובן שירבה את רכושו אם יוסיף מים וזבלים מעל למיכסה ונענש מיד ביבול רע. רק אז הבין שאין "מסדרים" אותו וכדאי להקשיב להדרכה-הולעצות של אלה שבאו ללוותם במפעלם. הוא מעבד כיום 30 דונם והא כבר יודע איך לעבד, ושד עחידהחלקתו לגדול, כשיחולקו עצי הפרי המעובדים עדו כיום כחוזה על ידי הכפר כולו. אל משקו המפואר והמצוייד בטרקטור קטן אנו מביאים אורחים מחו"ל עכשיו ומתגאים בהישג. האם אזכיר לכם את לכיש, האם אזכיר לכם את הכפרים ליד חיפה, יוצאי כל הארצות הללו שאינני רוצה להזכיר את שמותיהם אם אשכח מישהו, עליהם באותנו ואנחנו מעמידים אותם כסמל לארצות החדשות באפריקה ובאסיה, והם מתחנכים לפנינו שנקים להם כפרים דומים לאלה.

./.

החמורה דרמטית עוד יותר בבנו של ראובן, נקרא לו שמעון.
הוא למד בבית-הספר בכפר, או לפני שבא לשם, שירת בצה"ל ורכש מקצוע, וראשית
הבנה בפעולה משולבת, בעור הדדית. בן אחד של ראובן לומד בבית הספר החיכון
החלק-החל-ל החקלאי. יש בביתו חשמל, דוד שמש לחימום מים, מקרר, כיריים
של גאז ומקלט ראדיו. מסקו של ראובן ומסקי חברים הם המקור עיקרי לאספקה
החקלאית שלנו של הארץ כולה. ראובן ושמעון רואים את עצמם - ובצדק -
שותפים שלמים בבנין המדינה. אני מבין שיותר טוב היה לוא יכולהי להזמין אתכם
לסיור כדי לראות את ראובן ואת שמעון וגם את לוי, ואת המשקים שלהם.

הופעה זו של השתלבות במנה המסקי החברתי, של רכישת
צורותיו ושל סיגול ערכיו, היא האופיינית למערכות הקליטה החברתית ומזוג
עדות, היא ולא דיבורי המקוננים הערטילאיים הרווחים אצלנו בדבר התפרקות
מערכים כביכול. והלוא רבותי נהפוך הוא: שני שלישים מן האוכלוסייה,
ברובם המכריע, לא הביאו עצהם ערכי חלוציות מבית אבא, הם היו חיים אחרים,
מי פה התפרק סמה, לא היה להם ממה להתפרק, ולא היה להם מה לרכוש. הם
עמדו במחבן זה בכבוד ~~פורה-הצריך-הלבנה-שלם~~ בכורי המצרף של החברה
שלנו - בהתישבות, בבחי הספר ובצבא.

משמעות המיזוג בהתישבות זו, על הריכוזים העדתיים
שבה, איננה ביטול השוני, נטישת הערכים שהובאו מארץ המוצא, אלא בזהירות
עידונם ושיפורם, העלאת הרמה וסיגול ערכים משותפים. הכפר בחבל לכיש
מחמוג עם נהלל על ידיהשתלבותו כשווה ביצירת המדינהכולה, במשקה,
בחברתה ובהווי. ולא אומר שאין כאן שום הבדלים, אבל לא ביום אחד יוולד
גוי, ואפילו יהודי, חקלאי יוצר משק.

חברי הכנסת, אין צורך להיות מומחה לבעיות קליטה ומיזוג כדי לראות מיד את המקום המרכזי שנועד לחינוך בתהליך זה. ודווקא בחינוך קשה קפיצת הדרך ביותר. אפשר להחיש את הקמת הבית, עכשיו בונים בתים טרופיים, ואף אפשר לבנות בחי-חרושת אחת ושתיים ולהקפיד, אי אפשר להחיש את גידולו של הילד. והשאלה מסובכת עוד יותר מפני שספק הוא, אם היא ניתנת להפתר בדור אחד. אני יודע שאני אומר דבר שאולי יצער רבים ואלי גם ירגיז, אבל מוטב שנאמר לעצמנו ונדע את האמת כולה - ספק אם בדור אחד אפשר לעשות את המעשה הזה. הרמה הנדרשת להשכלת הבנים נובעת גם מרמתה התרבותית והרוחנית של המשפחה. האפשרות של ילד ללמוד ולקצוט הלוויה באוירה של הבנה בבית ואפילו במיגבלות פיסיקות כגון הנאי שכיון. מה בצע בית-ספר טוב, גם כאן בכרח, בצורה זו או אחרת, אנחנו מוגבלים עם כל הרצון הטוב, אם אין לילד פינה להכין את שיעוריו, אם אין הבנה ועזרה מצד ההורים. מאמצים אדירים נעשים בשטח זה ומאמצים גוברים והלכים נדרשים מאתנו ככל שעולות דרישותיה של החברה לחינוך. בזה אינני רוצה להגיד שלא צריך לדאוג שלא היו בחי-ספר טובים.

מאז קום המדינה גדול מספר החלמידים כפליים כגידול האוכלוסייה; חינוך חובה חינם הוגשם במלואו במסגרת החוק; חצי גילאי 3-4 א הזקוקים לכך לומדים חינם בגן, והמספר גדל בכל שנה. זה בוודאי חידוש שרק ישראל הכניסה אותו מחוץ הכרח, מחוץ צרכי החיים שלנו. המספר גדל בכל שנה וחוק שנתיים שלוש א יוקפו ש כל הנזקקים, אני מקוה, אינני רוצה לחייב את שר האוצר לשאת בהוצאות. התרחב אהיק החינוך העל יסודי ובעיקר המקצועי בחעשייה, בים בחקלאות. בהדרגה חדל שכר הלימוד להיות גורם מונע להמשך חינוכו של הילד. הדרישות בעולם גם בארץ גוברות ועולות - הדרישות לחינוך, להשכלה וידע טכני.

בזה אינני רוצה להגיד ששכר הלימוד חייב להיות גורם מונע, לא בגלל שכר הלימוד לא יגיעו נער ונערה להמשך חינוכם - זו מטרחתנו. פיתוח החינוך על כל שלביו, מפעלי הטיפוח, רבית הספר הכוללני המאפשר מעבר למגמה למגמה, טיפוח מיוחד של מוכשרים, בנין החינוך המקצועי והתאמתו לצרכיו של משק ^{מפותח} ~~צמח~~, הרחבת החינוך הגבוה פי חמישה מאז קום המדינה - כל אלה משתלבים בפעולה לצימאום הפער בין שכבות חברתיות.

מפעלי הטיפוח החינוכיים שלנו - בשיטות הוראה, בארגון כיתות, בהתאמת חומר הלימוד, יום הלימודים הארוך הם נושא להתענינות מקצועית בעולם כולו. כבר רואים אנו ברכה במאמצנו להצר את הפער העדתי: מבין בניו עולים מארצות אפריקה ואסיה נמצאים כבר קרוב לשתי רבבות בגני ילדים לגילאי 3-4; הם מהווים 60% בגני ילדים לגילאי חמש - אביא רק מספרים מועטים, לא אלאה אתכם, אבל אלה מספרים שכדאי לזכור אותם - 43% בבתי הספר היסודיים; 20% בבית-הספר התיכוניים של בוקר וערב; למעלה מ-35% בבתי הספר המקצועיים; 39% בבתי ספר חקלאיים; 14% בכיתות המשך של ההתישבות העובדת; 25% בבתי מדרש למורים ולגננות ויש לזה חשיבות גדולה; 12% במוסדות להשכלה גבוהה. לא קשה להסביר מדוע עדיין האחוז במוסדות להשכלה גבוהה הוא רק 12 ולא 32, זה תהליך שעם השנים הוא יגדיל את האחוז בבתי הספר הגבוהים.

לא נאמר די, אבל זה הרבה, בני העולים מארצות אסיה ואפריקה הם כבר כיום כרבע ממספר הלומדים בבתי-ספר על יסודיים - יותר מ-22 אלף. זה מספר מעודד, אף שאפשר כמובן למתוח עליו ביקורת משתי בחינות: רבע, זה פחות ממשקלם באוכלוסייה, וחוף מזה חייבים אנו להגיע לידי מצב שבו כל הילדים יקבלו חינוך על יסודי, ועדיין לא הגענו לכך. סיפרתי פעם לאחר ביקורי בארגנטינה ובאורוגואי, שנכנסתי לשיחות עם אנשי הממשלה, אנחנו התאגנו בעצמנו ואמרנו שאנחנו בני ייחוס רוחני תרבותי, בני עם הספר לא פחות מאחרים, לא פחות מהם. אחד מהם אמר לי, ואני ידעתי את מקורות ^{הכנסת} ~~הכנסת~~ שלהם.

כאשר הוא סיפר לי כי אצלם החינוך מגן הילדים עד לאתר האוניברסיטה הוא חינם - קינאתי קינאת שאול. מאז ועד עתה התקדמנו בהרבה. אינני צריך לספר לכם מה הם מקורות החכמה באותה ארץ. על כל נפש רואים שם באחו שלוש-עשרה מורה ועשרה כבשים. יש להם גם הרבה דבורים נוספים, בעור שאנו עדיין רבים על ענין "מרבק".

עוד ידנו נטויה. בחמש השנים הבאות אנו שואפים להכפיל את סמפר הילדים בגנים. חינוך חובה חינם יורחב לפחות בשנה נוספת. כארבעים אלף ילד יתווספו לבתי-הספר העל-יסודיים ובתוך זמן זה יוכפל החינוך המקצועי. ועדיין זה איננו סוף הההליך. לכל הדברים הללו דרושה כמובן תנופה בהכשרת מורים. מותר להגיד שבעבר היו לנו מורים לא מוסמכים, צריך היה "לאפות" את המורים ולהכשירם. כיד לבנות נדבכים עבור המורים נחוצים סמינרים ובתי-סדרש.

על כך יש להוסיף את הפעולה התרבותית בקרב המבוגרים ובעיקר את המבצע המקיף לביעור הבערות, שכלל עד כה רבבה של לומדים. רק 15% הם אנפאלביתים. 15% מתוך אוכלוסיה של שניים ורבע מיליון - זה יותר מרבבה. פעולה זו מקייבת מאמצים ונמשכת זמן רב. צריך גם להביא את המבוגר לכך שירצה ללמוד. תצויין גם עזרתן של החיילות במבצעים אלה. זהו הענוג מיוחד להזכיר את העזרה של אותן 700-800 בנות. אולי ננסה להפנות לעבודה זו את אותן בנות המשחררות מהצבא מטעמים דתיים. אולי הן תמצאנה דרך לפעולה כזו, שהיא בבחינת לימוד תורה, כי שם מהחילים מלימוד תורה, מהאותיות הקדושות.

וכשאנו עומדים בסוגיה זו של חינוך מבוגרים, איך לא נזכיר את מעשי ההתנדבות של ציבורים גדולים שחידשו אצלנו את מסורת ה"הליכה לעם". אני מתכוון לארגוני הנשים כמו ויצ"ו, מועצת הפועלות, נשות מזרחי, נשות הציונים הכלליים, נשות חרות - וחלילה לי לשכוח מישהו - כל עשרת בנות...

מלבד פעולתם של גופים מאורגנים רבים, ובפרט ארגוני נשים, היו גם מעשי התנדבות של יחידים. כולנו יודעים על מעשי המופת של אדם שהוא חלוץ בשטח זה, ואני מתכוון למר יעקב סימון מירושלים. חשבתי לנכון להזכיר את מפעלו בירושלים. הוא מרכז סביבו עשרות נשים וגברים היוצאים יום יום, או כמה פעמים בשבוע, למקומות הללו אשר בה זוקקים לעזרתם. למרות היקפם המצומצם של מעשי ההתנדבות הללו, יש להחשיב אותם מאוד, כי הם מתווים דרך נכונה שיש לפתחה בכל מאמצי כוחנו.

כי מה היתה ה"הליכה לעם" ברוסיה? בחורים ובחורות

יהודיים - פרט ללא-יהודים - הצטרפו אל טובי האינטליגנציה הרוסית, שהיתה להם הרגשת אשמה וחובה לגבי בערותו ודלותו של הכפר הרוסי. בני הנוער היהודיים הללו הביאו את אור ההשכלה והדעת אל אכרים נבערים, שהרעל האנטישמי העסיק וחלחל בתודעתם, ואל פעם יצאו משם בשן ועין. אבל זה פרק אחר. אין חשש שדבר כזה יקרה לנו. כאן אפשר להביא רק דעת, השכלה, חינוך וקצת אור לאנשים אלה. האמנם ייבצר מנוער ומאינטליגנציה אצלנו להיחלץ למפעל כזה בקרב עם שלהם? ולא רק במצעי לימוד בפועל ממש המדובר. יש להעמיק גם תודעה של שכנות טובה כפשוטה, קשירת קשר הדוק בין משפחה למשפחה מעבר לגבולות של עד ושל ותק בארץ. ואין הדבר הזה מוטל על שכבה אחת בלבד, נאמר: על יליד הארץ או על הוותיקים שעלו לפני קום המדינה.

בעת קום המדינה היו בארץ 650 אלף יהודים. האמינו לי שלא כולט היו סולת, חלק מהם נזקק לטיפול. מישהו היה צריך להכשיר ולהדריך אותם. כיום מונה הישוב שלנו שניים ורבע מיליון. התביעות הללו אינן יכולות להיות מכוונות רק לאלה שהיו כאן לפני קום המדינה. כיום אותם שניים ורבע מיליון הם הנתבעים, או לפחות שני מיליון, כי אולי לאחת רבע מיליון שבא לאחרונה צריך עדיין לתת מנוחה כדי שיהאג לעצמו.

הכלל הגדול של "עליה קולטת עלפה" חל גם על עניין זה. מי שנמצא בארץ מספר שנים יש לו חובה מוסרית לגבי שכנו הנמצא בה שנתיים בלבד. יש למצוא דפוטים ארגוניים להיחלצות בשטח זה, ולהופכו לתנופה לאומית רבתי. אך מלבד הדפוטים הארגוניים דרושה לכך, בראש וראשונה, מידה גדולה של הכשרת הלבבות.

לא רק אותם 650 אלף יהודים הם הנתבעים, - ואינני רוצה בשום אופן למסור אותם מכל חובה ומעמסה נוספת - אלא אותם שני מיליון. בעודהחמש שנים, אם יודמן לי להפגש עם אנשים אלה, אתבע מהם לדאוג לאלה שבאו. אני מקווה שאז נגיע לשלושה מיליון, וזוהי שרשרת שלמה, שעוד לא נוחקה ואסור שתנקק, שרשרת של דאגה, סיפול, עזרה הדדית, סיוע הדדי ורצון הדדי לקלוט אחד את השני.

חברי הכנסת, הזכרתי קודם את הקשר הקיים בין כל שטחי הפעולה לביטול הפער החברתי. כל זה לא ייעשה בדרך אחת. עלינו להפוך את כל בית ישראל לבית-ספר אחד. יש צורך במעסוקה, פרנסה, מקצוע ושכון. אני רוצה לייחד את הדיבר על הקשר בין החנוך לשיכון.

שוב אציין קודם כל את היקף המעשה עד היום. כ-300 אלף דירות נבנו על ידי הממשלה לקליטת עולים, מלבד ההשתכנות במנים הקיימים. כשאמרחי 300 אלף דירות, הרי שמספר זה אינו כולל את הדירות שנבנו על ידי עולים במצעים כספיים שלהם, או שנבנו על ידי בעלי הין לצורך השכרה או מכירה. אני חושב שיהיה זה צודק אם אומר שגדלנו במיליון וחצי נפשות, אם לא למעלה מזה, ואם נעשה חישוב של משפחה ממצועת בעלת 4 נפשות (אם כי המשפחות מגיעות עכשיו הן קטנות קצת) הרי ש-300 אלף אינן אינן מכסות את הצורך. הדירות שנבנו במיוחד לקליטת עליה שוב אינן מספיקות במקרים רבים לא מצד המספר ולא מצד הגודל.

./.

נעשה מאמץ לתת למשפחות גדולות דירות גדולות יותר מאשר למשפחות קטנות. אני גם יודע על מקרים בהם ניתנו שתי דירות למשפחה גדולה. בכל זאת אם נוצרה צפיפות בקרב עולי משפחות גדולות, זפירושו של דבר שוב - בעיקר עולי ארצות אסיה ואפריקה. הקשיים שגרמו להתהוות הבעיות הצפיפות הם, מצד אחד: מספר הדירות הגדולות לא היה מספיק. עשרות המיליונים ומאות המיליונים של לירות שהושקעו בשיכון, לא הספיקו, ואני מזמין אתכם לעשות חשבון ארחמי קטן. גבנו 3000 אלף דירות כאלה, כשהמחיר הממוצע של כל דירה הוא 12 אלף לירות, אם כי במציאות זה יותר כי עכו של הדולר היה שונה וכן גם ערכה של הלירה. אם בכל זה נעשה את החשבון לפי מספרים אלה, נגיע לסכום של קרוב ל-4 מיליארד לירות להקמת הדירות בלבד, והרי נוסף לכך יש צורך בבית כנסת, נחוצה מרפאה, נחוץ בית ספר, יש צורך בשבילים זכו'. וכיודע, בטשן הרבה שנים לא פנה לשם הקפיטל הפרטי, א"א אנחנו הקדמנו^ם את הקפיטל הפרטי.

לא פעם עמדנו לפני בירה מרה, אם לספק דירה לעוד משפחה עולים המכה על קודקדינו ואומרת: "קלוט"! או לתת למישהו דירה גדולה יותר או שתי דירות. וכמובן נאלצנו להחליט לתת קורת גג לעוד משפחת עולים, על חשבון הצפיפות. אם כי אני מניח שהצפיפות שלנו, אם נשווה אותה לזו שקיימת ברוב המכריע של הארצות מהן הגיעו אלינו העולים, היא לא הרבה יותר איומה מאשר שם. אלא שזו איננה נחמה כמובן. מלבד זאת, נוצרה צפיפות גם בדירות שנתנו קודם בתנאים שווים, נניח - לזוג צעיר בלי ילדים, אלא שמשפחה אחת גדלה יותר ומשפחה אחרת - פחות. וכך נוצר אי-שוויון במקום שהיה שוויון מלכתחילה. אבל הרי ברור שכאשר בא זוג צעיר אי-אפשר לתת לו חצי חדר באיזה שהוא מקום, ולא היה אף מקרה כזה. זוג צעיר כזה קיבל דירה שלמה.

./.

כך מוצאים אנו, בסופו של דבר, צפיפות גדולה יותר בקרב משפחות שעלו מארצות אסיה ואפריקה, ונעשים כעת מאמצים גדולים לפתרון הבעיה על-ידי הרחבת שיסנים קיימים ועל-ידי הגברת התנופה בפנינו משכנות העוני, במידה יכולתו של משקנו. אני מניח גם שבמשך השנים, וביחוד כאשר יעברו ממקצוע למקצוע, ממקצוע מיעוט-גמול למקצוע בעל גמול יותר גבוה, יוכלו לחסוך ולהוסיף בעצמם עוד חדר. כך מתפתח העולם עד היום הזה גם בארצות של משטרים שונים, שגם שאלת הדיור היא שאלה כאובה.

הזכרתי, בצד החינוך, את צה"ל כגורם ענקי בכיזוג עדות ושכבות חברתיות. נציין את מהלך התקדמותם של בני עולים בצה"ל, את המאמץ הגדול המושקע בהקניית השכלה יסוד והכנת לתעסוקה, בשליחת שרשים בארץ. בולט הערך העצום של השירות הצבאי בהריסת מחיצות בין שכבות-עליה ובין עדות. ערך לא מבוטל יש בשטח זה לקשירת קשר ידידות אישי, פשוטו כמשמעו, עם חיילים אחרים. גדולה מזו: כאן ניתנה ההזדמנות המוחשית לקידום חברתי נראה לעין על-ידי עליה בדרגה. אחוז הקצינים בני-עליות מארצות אסיה ואפריקה עולה בהדרגה משנה לשנה. יש בכך כמובן קשיים, שלא נחגבר עליהם אלא עם עליית הרמת ההשכלה הכללית. אבל כבר כיום מקביל אחוז מפקדי כיתות מארצות אלה, פחות או יותר לאחוזם באוכלוסיה. והרי סוף-סוף ממפקדי הכיתות מחחילה העליה. עליה של כל מי שמסוגל ושל כל מי שמראה יכולת וכושר. תינתן לו גם האפשרות ללמוד, וכך יעלה מספרם גם בדרגים הגבוהים יותר.

יש לי, כידוע לכם, קצת רחיעה מפני דברים וביסויים המגלים יחס של התנשאות שלנו, כביכול, על עמים אחרים. תמיד נראה לי שהצביעות יאה לנו. בכל זאת, כשאני בא לסכם את ההישג ולהעלות את הבעיות בקליטת עליה ובמיזוג גלויות, איני יכול שלא להזקק להשוואה. אני, לפחות, איני מכיר אף ארץ הגירה אחת שעמדה לפני בעיה קליטה בהיקף כזה ושעשתה כל כך הרבה להצלחתה.

ענין ההיקף טעון קצת הסבר. זה איננו ענין של מספרים בלבד: גם במספרים ההיקף יחיד במינו, ביחס לגודל האוכלוסיה הוותיקה וביחס למשך הזמן. והרי היו שנים של 100 אלף ו-200 אלף עולים בשנה. אבל על זאת יש להוסיף את יסוד הגיוון והשוני בארצות מוצאם של העולים שקלטנו. זה חייב אותנו למאמץ קליטה חומרית ותרבותית בקנה-מידה גדול, תוך התמודדות עם בעיות שאין להן אח ורע בעולם כולו.

עם כל הצניעות והחשש שיימצאו חברים שבזה אולי אגרה

אותם להשיג על דברי, אני אומר שהחטונה הכללית היא, איפוא, המונה די מעודדת, אנב-אנפ-ש אין זאת אומרת שניתן לנו כל מבוקשנו. יתר על כן: חברי ראשית ירדו, כידוע, לעולם כרוכים ברות הנובעות דווקא מהתקדמות ידועה.

כן, למשל, אם נזכיר את המיזוג בצה"ל, שעליו דיברנו זה

עתה, עודמים אנו לפני בעית הקליטה החברתית של משוחררי צה"ל. לא נעלמה מפני הבעיה הזאת. כל זמן שהבחור או הנערה נמצאים בצה"ל, הם רואים עצמם כחיילים בין חיילים, כשווים בין שווים. כאשר הם עוזבים את השירות וחוזרים הביתה, נעשית בעית קליטתם חמורה יותר, ולעיתים אף מעוררת מרירות. אני מזכיר את הדאגה הזאת במיוחד, ואינני אומר שאין אנו עושים בזה הדבר. יחד עם זה לא אתפאר שכאילו אהנו יודעים לפתור את הכל. יחד עם זאת, כאשר אנו חיים עכשיו במדינה ובתקופה בה אין מחסור בעבודה, אלא להיפך - חסרות בגדי ידיים עובדות, דוכני שגם הבעיה הזאת תמצא לאט לאט את פתרונה.

הזכרתיקודם את צמחתה של עילית מניגה. על כולנו,

על כל הרשויות, הגופים, ההסתדרויות והמפלגות, לעשות בשטח זה מאמצי עזוד בלתי פוסקים.

./.

ואין הכוונה כאן להליכה בדרך הקלה, לטיפול עסקנות שסימן היכרה הוא עדתי. זה אולי הדבר הכי קל. שאם כך המצב, צריך פשוט לקבוע שיהיה מספר כזה של עסקים, מספר כזה של תימנים, ומספר כזה של יוצאי מצרים, יוצאי טורקיסטן וכו'. אבל זה לא פותר את הבעיה. דרך זו, בקלותה המדומה, עלולה להוליך אותנו לפתרונות דמגוגיים, המחפים במלל קיצוני, או בסיסמאות קיפוח עדתיות, על העדר פתרון אמיתי. החך הנכונה היא שילוב מאמציה של הציבוריות הוותיקה בהתעצמות חברתית של ציבורי העולים מבפנים. ההשפעה מבחוץ והצמיחה מבפנים צריכות לינוק זו מזו ולהפרות זו את זו. שוב יש להביא כאן בחשבון צמיחת בעיות דווקא מתוך ראשית הפתרון.

ועוד דבר אחד: הבעיה העדתית קיימת ולא מפני שיש משפטים קדומים, ומבחינה אחרת הרגשות קיפוח מוצדקות ולא מוצדקות. הבעיה קיימת מפני שכנה חמורה אחת שאסור לנו להסירה מפנה את הדעת אף לרגע: הוימוף במקום אחד של הבדלי מוצא עדתיים מצד אחד ושל הבדלי מצב חברתי וכלכלי, מצד שני. אילו כל תושבי המדינה, כל 2,5 מיליון תושבי המדינה היו תימנים והיו ביניהם בעלי מקצוע טובים יותר וטובים פחות, כאלה המשתכרים יותר, וכאלה המשתכרים פחות - היו קונפליקטים רגילים, ואולי אפשר לקרוא להם קונפליקטים מעמדיים. אבל העם היושב בארץ אינו מורכב מעדה אחת, אלא הוא התקבץ ונאסף מ-60 אומה ולשון.

הזכרתי הופעות כאלה בתחום השיכון ובמידה יודעה גם בתחום החינוך. אבל מפני דרישותיה של חברה תעשייתית מודרנית, ששק משתקפת, כמובן השכלה גם ברמה שאליה מגיעים אחר-כך התלמידים בשוק העבודה. כך מוצאים שאנו שההכנסה החודשית הממוצעת של ילידי אסיה ואפריקה שעלו אחרי קום המדינה נמוכה ביותר במאה לירות מזו של ילידי אירופה ואמריקה שעלו באותו הזמן. אבל גם ילידי אירופה ואמריקה שעלו בימי המדינה זוכים

להכנסה נופלת במאתיים לירות מן ההכנסה החודשית הממוצעת של ילידי ישראל. אתם רואים ש"הצברים" יודעים להסתדר. אין פלא בכך. הדבר נובע מהעובדה שהם בני הארץ. יש להם קשרים, והם בעלי כושר הסתגלות; הם בכל זאת סלע מסלע הארץ. הנחמה היחידה היא שההבדל קיים לא רק בין הוותיקים ובני העדות, אלא גם בין יוצאי אמריקה והצברים הישראלים. אם נראה עובדה זו, נבין יותר את סיבות הפער גם ביחס לעולי אסיה ואפריקה. לכך מליך להעיר עוד שתי הערות. האחת שבכלל ההישג בתחום זה הוא לא רק, יותר מ-615 לירות לחודש בממוצע ארצי; והשניה - שילידי אירופה ואמריקה, הזדכים להכנסה חודשית גבוהה יותר, אינם קוצרים בזה את פרי עמלם בלבד; הם נהנים ממסען של דורות שנחנו אפשרויות חינוך גדולות יותר לא רק להם אלא גם להוריהם ולפעמים גם להורי הוריהם. הם באו מושלמים ומצויידים בידע. אם אנחנו מתכוונים ברצינות לסתום פירצה זו עלינו לדעת שזוהי, לכל הפחות, משימה של דור שלם. ואם לא תרגזו עלי, אומר אף יותר: אלא אם נחליט מהו דור. פעם האמנתי שהשאלה של 10-15 שנים. ילד הבא מהגולה בגיל 4, נכנס בארץ לגן ילדים, לומד בבית-ספר ועובר את כור ההיתוך של הצבא, מוכשר לכל דבר. לצערי אינני יכול לומר שהשאלה היא שאלה של 10-15 שנים. עובדה היא שעברו 17 שנה מאז קום המדינה, ועדיין איננו רואים הישגים גדולים בתחום זה.

§

למצב הכלכלי יש כמובן השלכה מיידית על המעמד החברתי. שוב, אין אנו דלים מתופעות מעודדות. אחוז הנשואים בין בני עדות שונות וזו יכולה להיות איזו אינדיקציה, - נמצא בעלייה מתמדת. הוא עלה מפחות מ-10% ב-1952 עד לקרוב ל-15% כעבור עשר שנים. יאמרו שזו עליה איטית אבל כל עליה להר גבוה, היא עליה איטית. בשנתון הסטטיסטי האחרון אנו מוצאים כי גידול כזה חל גם במקרים שהבעל גם ממשפחה של יוצאי אירופה וגם במקרים שהבעל בא ממשפחה של יוצאי אסיה ואפריקה. עדיין מרובים יותר, בין הזוגות הביין-עדתיים, המקרים שהבעל הוא ממשפחה של יוצאי אירופה; אולם גם המקרה ההפוך

אינו נדיר והגיע עד לקרוב ל-6% עד לפני שנתיים. המספרים הללו מעידים על התקדמות, אבל עדיין אין היא מספיקה. הדבר תלוי בכל אחד מאתנו, בנו, בבנינו, ובבנותינו. הוא תלוי לא רק ב-650 אלף היהודים שישבו בארץ לפני קום המדינה, אלא בכל 2 מיליון היהודים תושבי המדינה.

כל אחד מאיתנו יכול לומר, שנסיונו האישי, כי במידה

שנעלם החברתי, מאבד בהדרגה ההבדל העדתי את משמעותו. אם אין אנו מתעניינים בשאלה מיוחדת, קשה לנו לפעמים לומר מה מוצאו העדתי של איש זה או אחר מחברינו לעבודה או מבני חוגנו החברתי.

אנו מצויים, איפוא, לעשות לפתרון הבעיה החברתית

בקנה מידה נרחב, להתמיד לעשות מעשים המצמצמים את הפער בין השכבות ולהימנע ממעשים המנציחים אותו. אל נטלה את עצמנו כי יש למישהו פתרון מיידי ושלם. ואם גם לא לעינו המלאכה לגמר - לא עלינו ולא ב-בבבבבב בידינו - הרי אין אנו בני חורין להיפטר הימנה; אין אנו רשאים לחדול ממסכת רצופה של מעשים, כי בה חזות הכל.

הדברים כפי שאממתי אחוזים ושלוכים בבעיות הכלליות

של פיתוח המשק. ככל שנרבה בפיתוח יצרני ובחיעוש, נפתח נתיבות ושבגלים חדשים לעליה חברתית. אין להצטמצם, יש לפרוץ את המעגל המניח התקדמות כיום בעיקר בשרותים בתווך ובמידה ידועה בחיים הציבוריים, המפלגתיים והמדיניים. מערכת חינוך מקיפה וגמישה, בלי לוותר על רמה, תוך יצירת תנאים חברתיים וכלכליים המאפשרים ניצול מלא של החינוך, ותוך קישור דינאמי של החינוך לסיכויי התעסוקה במשק מתפתח, הם מבחינה זו ציורים עליונים. החינוך ופיתוח המשק משלימים זה את זה; לתעשייה החדשה דרושים עובדים בעלי ידע; לעובדים בעלי ידע דרושות אפשרויות קליטה בתעשיות חדשות.

אל כל המעשים הללו צריך להילוות כאמור מעשה רב של הכשרה הלבבות. את הוויחננו התרבותית המשותפת עלינו לבנות גם מתוך קשר אל הרובד הקדום המשותף לכולנו וגם מתוך יניקה ממיטב המורשת של כל שבטי ישראל בייחודם ובאחדותם גם יחד.

מבחינה זו חשוב ביותר טיפוח התודעה העצמית, תודעת המורשת המיוחדת לכל עדה, בתוך התודעה הכללית של עם ישראל. חשובה החדרת ידיעת תולדות ישראל לשכבות רחבות, על תולדותיה של כל עדה ועדה, ותרומתה ליצירת תרבות הלאומית שלנו בתקופות שונות. לא רגשי נחיתות ולא רגשי התנשאות, אלא בן העם העם המכיר בערכו ובערך שבטו או עדתו כדבר המובן מאליו וכחלק מן הכלל הגדול.

ועל כל אלה שוב לא אלאה מלהזכיר את קירוב הלבבות את חובת השכנות הטובה, את מצוות ההיכרות ההדדית, - את ההליכה לכס.

בהעלאת הרמה חינוכית, החברתית והכלכלית, בקירוב הלבבות, במגע התרבותי, בייצוג מדיני הנובע מהבשלת כוחות פנימיים, והמשולב בצמיחה ארגונית טבעית - בכל אלה חבבי הכנסת נהיה לעם אחד.

היו"ר י. ברזילי: אנו עוברים לדיון בהודעת ראש הממשלה. הדיון יהיה טיעוני. וועדת הכנסת החליטה להקצות לדיון זה שש שעות.